

Kurum	: Işık Üniversitesi
Başlık	: Prof. Dr. Hasan Bülent Kahraman Minerva'nın Baykuşu - 3
Konuşmacılar	: Prof. Dr. Hasan Bülent KAHRAMAN, Prof. Dr. Jale Nejdet ERZEN, Ezgi EREL, Dr. Öğr. Üyesi E. Murat ÇELİK, Dr. Öğr. Üyesi Rüştü Onur EROĞLU, Dr. Öğr. Üyesi Ö. Eren KOYUNOĞLU
Video Adresi	: https://youtu.be/_UrFZgt5SYI
Yayın Tarihi	: 28.04.2022

Hasan Bülent Kahraman: Çok çok değerli dostum Jale Erzen'e katıldığı için müteşekkirim. Beni kırmadı bu davete geldi. Son bir program akşam saat 21.00'dan sonra düzenleniyor. Bunu kabul etti. Fakat bu sunuşta 2 noktaya değineyim. Birincisi, Jale aynı zamanda çok önemli bir ressam. Bu biyografide belki bu yeteri kadar vurgulanmadı birincisi bu. İkincisi, benim kendisini davet etmemim çok özel bir nedeni var. Konuşmanın başlığı da bunu gösteriyor esas itibariyle. Jale Hoca, Türkiye'de bu işlerin henüz tam manasıyla bir çöl olduğu dönemde güncel sanatın, çağdaş sanatın oluşumuna ve onu bir tarihsel perspektif içinde kavramaya dönük olarak bugün bile aşılamayan hâlâ çok değerli bir kaynak olan Boyut dergisini çıkardı. Bu tek başına Atlas'ın dünyayı omuzlaması kadar zor bir işti. Ben bu işin başka bir döneminde benzeri bir çabanın içinde bulunduğumdan onun çektiği sıkıntıları çok yakından biliyorum. Daha sonra Jale Ankara'da şimdi üstüne bir doktora tezi hazırlanan SANART'ı kurdu SANART'ı kurdu. Onun tabii ben de içindeydim. Bende bir öyküsü var ve onunla Türkiye'de estetik kuramların ve sanat biliminin diyeyim Almandan çevirisi itibariyle sanat biliminin yerleşmesi için çok büyük çabalar gösterdi. Yine Türkiye'nin bir çöl olduğu ve henüz Zoom'ların şunların bunların bulunmadığı bir dönemde büyük bir cehalette büyük bir cefa ile dünyanın en önemli isimlerini Ankara'ya davet etti ve SANART'ı birkaç kitap hâline getirecek şekilde birkaç dizi olarak yıllar yılı tek başına o çabanın altına girerek düzenledi. Onun için hocalığının, çok değerli hocalığının, akademik çalışmalarının yanında Jale Erzen'i aynı zamanda çok önemli bir sanatçı ve bir aktivist olarak görmek lazım. Bu akademik dünyada hemen hemen hiç görülmeyen, hiç karşılaşılmayan yahut çok az görülen, karşılaşılan bir durumdur. O yüzden ben kendisine son 40 yılın tarihini bir yaşamdan bakışlar olarak rica ettim. Bunu kabul ettiler. Şimdi; kendisini büyük bir heyecanla dinleyeceğiz. Tekrar katıldığı için kendisine teşekkürlerimi sunuyorum. Geçen hafta Ankara'da kendisini ziyaret ettim. Yıllar, çok yıllar evvel 40 sene evvelde onun evinden çıkmayan birisiydim. Fakat bu son defa ikram ettiği çayların tadı hâlâ damağımda geri dönüp, Ankara'ya gidip o çaylardan bir bardak daha hepimiz adına içeceğim. Evet, Jale'cim çok teşekkürler söz senin.

Jale Nejdet Erzen: Çok teşekkür ederim Hasan Bülent. Çok mahcup ettin diyeyim. Çok teşekkür gerçekten de fazla bir şey yaptığımı sanmıyorum. Hep çalışıyorum, hep öğrenmeye çalışıyorum. Kendimi hâlâ en iyi bir öğrenci hatta da daha iyi öğrenci olabilirim giderek herhâlde. ODTÜ'den Yüksek Akademik Performans Ödülü almadım. Bunu söylemeniz çok hoş inşallah başka duyanlar da olur da bana böyle bir ödül verirler. Çünkü; 49 yıldır ODTÜ'de çalışıyorum ve "Türk sanatının son 40 yılından ziyade son 49 hatta 50 yılı diyelim neler oldu?" ondan biraz bahsedeyim. Ben 1974'te

Ankara'ya döndüğümde, ODTÜ'ye geldiğimde tabii neyim, kimim ODTÜ'de sanatla ilgili fazla kimse yoktu. Beni de dekan özellikle fakülteye mimarlara biraz sanat getireyim diye ODTÜ'ye aldılar. Yoksa herhâlde Amerika'da kalacaktım. Birçok üniversitede çok yakından tanıdığım hocalar, çok sevdiğim insanlar vardı ve New York'ta New York'u da çok seviyordum. Ama Türkiye'ye karşı büyük bir borcum olduğunu hissederek geri döndüm ve ODTÜ'ye girdim. ODTÜ'ye de şunun için girdim. Mimari ile çok yakın değildim, ama gittiğim bütün şehirlerde iyi mimarlık örneklerine her zaman izleyen biriydim, yazan, okuyan biriydim. Onun için Mimarlık Fakültesinde çok şey öğreneceğim, öğretmenin yanında öğreneceğim diye geldim. Fakat şöyle bir sahne ile karşılaştım. Gerçekten o yıllarda 1970'lerde entelektüel gençlerin çoğu Maocuydu ve sanat, dans, güzellik gibi şeyler tamamen onlara aykırıydı. Ve ben ilk sergimi ODTÜ'de kendimi, ne olduğumu tanıtmak için büyük tuvalerimle ODTÜ'nün konferans salonunun girişinde şeylerimi, tuvalerimi astığımda o yıl 4. sınıfta olan öğrenciler "Bu ne görkemli, kent soylu sanat!" falan diye neredeyse bana çok beni felaket şekilde kırdılar. Bana karşı geldiler. Ben de onlara sınıflarındaki kara tahtaya şöyle yazdım: "Yani bir sorunuz varsa bir gelin de bir konuşalım." Sonra bunu yazan öğrencilerin 8-10 tanesi o yıl benim verdiğim "Modern Sanat" dersini aldılar ve onların hepsi şaysız ya galerici oldu, ya sanatçı oldu, ya sanat yazarı oldu falan ama tabii ne kadar oldu hepsi ben biraz soruyorum. Çünkü; sanatı 20 yaşında sevmeyen bir insan ondan sonra ne kadar ona yakınlaşır bilemiyorum. Şimdi Türkiye'deki eksiklik bu tabii ki çünkü; sanat –ondan sonra tabii pardon- fakültede hocalar da bana çoğu karşı geldiler. Yani "Sen mimar değilsin. Bu fakültenin ne kadar çirkin olduğunu bilemezsin" falan filan gibi laflar ettiler. Sonra şimdi fakülte Mimarlık Fakültesi en iyi mimari örnek olarak sunuluyor. Neyse hatta bir hoca bana dedi ki: "Sanat dersleri koridorda yapılır. Böyle sana özel yer ayırmayalım biz." Yani tabii ki o arada İstanbul'da hatta Ankara'da birçok çok iyi sanatçı vardı. Ama bir sanat altyapısı halk arasında, okumuş insanlar arasında bile sanata karşı bir ilgi yoktu. Bugün hâlâ soruyorum kaç kişi acaba sanat üzerinde kendi kendine düşünüyor? Sanat nedir? diye soruyor acaba yani veyahut da bir sanat eseri gördüğünde 'iyi, kötü, güzel' demenin ötesinde bir düşünce âlemine girebiliyor mu? Bir muammayla karşı karşıya olduğunun farkında mı? Emin değilim. Çünkü; sanat tabii dünyanın her yerinde, her koşulda çok iyi sanatçılar tabii ki var, tabii ki var ve her zaman olacak. Ama bir kültür içinde sanatın geniş bir yer tutması ve bütün insanlara bir şekilde bir ilham kaynağı, bir düşünce ortamı oluşturması ancak bir altyapıyla olabilir. Altyapı da her şeyden önce tarihsel bir gelişim. Yani nasıl ki bir köylü çocuğu ne kadar bilinçli ne kadar akıllı ne kadar zeki olursa olsun iyi bir eğitimden geçmedikçe iyi bir düşünür hâline gelemesin. Sanatta böyle bir altyapı ve bir zaman isteyen, bir tarih isteyen tarihsel gelişmişlik içinde kendini gösteren bir şey. Şimdi; o gün bugün Türkiye'de sanat kurumu bir dereceye kadar gelişti. Şöyle ki artık çocuğunuz ressam olmak istediği vakit baba anne buna umumiyetle karşı çıkmıyor eskiden olduğu gibi. 50 yıl önce bir insan sanat okumak istediğinde "Ne yapacaksın, nasıl para kazanacaksın?" falan diye soruluyordu. Tabii bir de biraz da moda oldu. Çünkü; ekonomik şekilde sanatın bir pazarı oluştu. Sanatın bir pazarı oluştu, ama bu sanat pazarını destekleyen, sanat pazarını incelten, sanat pazarını bilgi ile çeşitlendiren bir altyapı yine de yok. Hiçbir üniversitede ki bütün üniversitelerde sanat eğitimi veriliyor, sanat bölümleri var, ama ve de çok iyi şeyler çıkıyor. Ben geçenlerde Ankara'da Atılım Üniversitesinin Sanat Bölümünde bir konuşma yapmaya gittim. Baktım duvarlarda öğrencilerin çok çok iyi resimleri var, çok iyi baskıları var. Gerçekten durup bakacağınız, sizin dikkatinizi çeken şeyler var. Ama hiçbir üniversitede hemen hemen hiçbir üniversitede sanat felsefesi, felsefe, sanat eleştirisi diye bir ders verildiğini bilmiyorum. Ve umumiyetle sanat fakültelerinde ders verenlerin de çoğu doktor profesörler veyahut da profesörler doktora yapmadan sanatta yeterlilikle belirli bir title kazanan fakat genellikle de eğer kendilerine özel olarak yetiştirmiyorlarsa çok fazla derinleşmeyen bir eğitimden geçiyorlar. Bunlar çok önemli. Şimdi ben çok okuyan okuyan bir aileden geldim. Yani büyükbabamın babası bile İngiltere'de denizcilik okumuştur. Büyükbabam Sorbonneda hukuk okudu. Diğer büyükbabam Almanya'da okudu falan filan ve de daha küçükken, çok küçükken babam

bana yani 3-4 yaşındayken sürekli kitap okuyordu. Onun için kitap benim için okumak çok önemli bir şey ve sanatta ancak okumayla sadece bakarak değil okuma ile, okuma ile öğrenmek ile, düşünmeyle gelişen bir şey. Beni çok etkileyen, yetiştiren insanlardan biri olan büyük sanat tarihçisi Leo Steinberg Hunter Okulunda New York'ta bir dersini izlemiştim. O derste bir sömestir boyunca Rubens'in "Aşk Bahçesi" çizimini anlattı bir sömestirde tek bir çizim anlattı. Yani sanata bu şekilde derinleşmedikçe herhangi bir sanat işini 5-6 kişinin yorumundan okumadıkça, dinlemedikçe, karşısına geçip çizmedikçe bu iş olmuyor maalesef. Şimdi bu iş olmuyor maalesef diyorum ben ama birçok kişi belki bana karşı gelecek. Çünkü; bugün birçok güncel sanat dediğimiz olayda yarısı yarısı su ayrı bu dediğiniz gibi son derece derinliği olmayan işler karşımıza çıkıyor maalesef. Şimdi buna karşı ne yapılabilir? Yazarımız var mı? Çok az çok az. Yazarlarımızın büyük bir kısmı gençlerin büyük bir kısmı güzel fikirleri zekâ oyunları işte birtakım metaforlar yaratarak bize bir şeyler anlatmaya çalışıyorlar, ama sanıyorum ben bunlarda çok fazla elle tutulacak bir şey genellikle görmüyorum. Kusura bakmayın, çok eleştirel yaklaşıyorum belki ama sanat öksüz olamaz. Türkiye'deki sanatın çoğu da maalesef öksüz. Niye öksüz? Geçmişi yok mu? Tabii ki geçmişi var. Mesela Murat Morova gibi bir ressam Türk sanatının minyatürden gelen özelliklerini, sembollerini araştırarak bir şey yapıyor. Uğur Tanyeli, mimariyi eleştirerek bakıyor. Yani son çıkan kitabında Sinan Muhayyel ve Gerçek tam kitabın ismini unuttum. Ama orada yani onun gibi yazarlar veyahut da Kıymet Giray'ın Türk resminin bütün bilgilerini, ressamların bütün bilgilerini arşivlerden toplayarak böyle bir bilgi geliştiren insanlar Türk resmine, Türk sanatına, Türk mimarisine Abdi Güzer mesela "Mimarlık Eleştirisi" gibi bir ders veriyor. Ama bu tür örnekleri maalesef çoğaltamıyorum. Yani başka konularda, tarih konusunda bugün iyi düşünürler var, ama sanatta aynı şeyi maalesef göremiyorum. Tabii dediğim gibi sanat kitapla, okumakla da gelişen bir şey. Anlattığım gibi Leo Steinberg'ün tek bir Rubens çizimini 4 aylık bir sömestirde her gün bütün detaylarını anlatarak sizi yakınlaştırmamasından sonra sanata bambaşka şekilde bakıyorsunuz. Bir resimle karşı karşıya geldiğiniz vakit bir muamma gibi onu düşünmeye başlıyorsunuz. Onu bırakamıyorsunuz, kafanızı kurcalıyor. Tekrar tekrar bakıyorsunuz. Bu şekilde ancak ve bunu birisiyle paylaşıyorsunuz, konuşuyorsunuz veyahut yazıyorsunuz. Bu şekilde sanat gelişebilir ancak yoksa koleksiyonlar istedikleri kadar resim toplansınlar. Resim piyasası artsın, ressamlar para yapsın çok iyi tabii ki ama bu da İstanbul'la sınırlı kalıyor. Ankara'da birçok galeri var, ama Ankaralı bir ressamınız benim gibi İstanbul'da kimse artık sizi tanımıyor hele 30-40 yaşında değilseniz. Bütün bunlar çok bence büyük eksiklikler yani sanatın gerçekten bir bilim olarak, bir aşk gibi geliştiği derinlemesine tarihiyle geliştiği yerlerle mukayese edersek çok kısıtlı. Müzelere bakın müzelere bakın müzelerde çok az müzede bilimsel araştırmalar yapılıyor. Çok az müzede gerçek arşivler var. Çok az müzede küratörler gerçekten bir bilim adamı gibi çalışıyor çok az müzede var. Yani çoğunda yok bu. Ki Türkiye'de arkeolojiyi de hesaba katarsanız bence o arkeoloji müzelerinde de çok büyük değerler yatıyor, çok büyük sanat eserleri var. Onlarda da kati suretle oraya bağlı, oranın bilim adamlarının var olduğunu sanmıyorum sanmıyorum. Şimdi; kitapla ilgilendirmek istedim. Kitap, çok önemli bir şey ve demokrasiye karşı olan insanlar, korkak insanlar kitaptan da korkuyorlar. Benim duyduğum birçok hikâyeler var. Köylerde anne baba çocuklarına kitap okutmuyorlar, yasak ediyorlar. Benim bildiğim birkaç kişi yatağında gizli olarak kitap okuduğunu duydum. Bunlar hâlâ devam ediyor Türkiye'de tamamen yok olmuş değil. Kitap nedir? Kitap nedir? Kitap, insanın hayal gücünü geliştiren, dünyasını büyüten, dünyasını genişleten ve de başka insanların duygularını, düşüncelerini tanıtan bir şey. Ama hayal gücü o kadar önemli ki! Hayal gücü olmadığı vakit kendi problemlerinizi çözemezsiniz. Hayal gücü olmadığı vakit ilerisini, olabilecek şeyleri, ütopyaları, umutları düşünemezsiniz. Hayal gücü hikâyelerle, masallarla, kitaplarla okuyarak ancak gelişen bir şey. O bakımdan herhâlde ben çok şanslıydım. Çünkü; Arnavutköy'de lisede çok iyi edebiyat hocaları vardı hem Türk hem Amerikan hem de İngiliz edebiyatını falan bize anlatan, tanıttıran hâlâ 16 yaşında okuduğum şeyleri şimdi unutamıyorum. Shelley Kate, Shakespeare falan gibi ve Türk yazarlarını.

Arnavutköy Kız Kolejinde aynı zamanda biz kütüphaneye gidip, kulaklık takıp müzik dinledik. İstedığımız plağı bize takarlardı. Ben Brahms'ı, Marley'i o yıllarda öğrendim ve niye bugün hâlâ sanat peşinde koşan bir insanım? Çünkü; bunu bir aşk olarak görüyorum ve bu aşkı size birazcık da iyi edebiyat aşıyor ve dünyanızı geliştiriyor. Çok önemli. Peki, ben böyle sonsuza kadar konuşmayayım. Belki başkalarının soracağı sorular vardır. Oradan devam edebiliriz. Tabii bir başka bahsetmek istediğim şey de, beni besleyen şeylerden biri de tabii ki tabiat, tabiat sevgisi. Orada da yine annemi babamı hatırlamak istiyorum. Çünkü; her hafta sonu babam bizi alıp kırlara götürürdü. Her gün farklı, her hafta sonu farklı bir yere giderdik. Açık havada gezerdik, yürürdük, ağaçlara bakardık. Ağaçları tanıtırdu. Çimenleri, kır çiçeklerinin ne olduğunu tanımaya çalışırdık. Doğadaki sonsuz devinimi anlatmaya çalışırdı. Babam bir amatör ziraatçiydi aynı zamanda. Onun için ama tabiat ve sanat ve kültür birbirinin içinde yoğrulan şeyler muhakkak ki. Evet, belki başka sorular gelecek böyle durmadan konuşmayayım.

Ezgi Erel: Çok teşekkür ederiz Jale Hocam. Hasan Hocam, bir şey söylüyor sanıyorum. Buyurun Hocam,

Jale Nejdet Erzen: Yazarsa daha iyi buradaki mesaja yazarsa çünkü tam anlayamıyorum. İlk sorusunu hiç anlamadım, es geçtim. Pardon veyahut siz siz tercüme edin.

Hasan Bülent Kahraman: Peki, bu hazırlık yılları bakımından çok önemli anlattıkların fakat ben şuna gelmek istiyorum. Sen Amerika'da eğitim gördükten sonra Türkiye'ye dönüp demin değindiğim gibi Boyut dergisini çıkardın. O macera nasıl başladı? Biraz ona dönebilir miyiz?

Jale Nejdet Erzen: Evet evet teşekkür ederim. Unuttum. Ankara'da Ahmet Altınar diye çok hoş bir mimar vardı yine ODTÜ'den mezun arada şiir yazan, Ankara'yı çok seven sonra İstanbul'a gitti. Uzun yıllardır haber almadım. Ne oldu bilmiyorum. Bir gün Ahmet Altınar'la Sinan Torunoğlu Sinan Torunoğlu'nun babasının bir matbaası var. Bunlar ikisi bana geldiler, dediler ki: "Biz bir sanat dergisi çıkarmak istiyoruz. Sen bunu yapar mısın?" Bana da birisi herhangi bir iş verirse koştura koştura gider "Tamam" dedim. "Yapıyoruz tamam yapıyoruz." Nasıl yapacağız? İşte şöyle ve orada ben şöyle bir prensip ortaya koydum. Bir kere sanatçıların kendilerini konuşturmak. Yani onun üzerinde şudur budur falan yazmadan önce Türkiye'de isim yapmış, kendisini tanıtmış, iyi eserler veren kişilere gittik söyleşiler yaptım ben ve de şunu vurgulamaya çalıştım. Türkiye'nin neresinde olursa olsun yapılan her sergiyi bir şekilde haber vereceğiz ve her yere haber saldık. Bütün Türkiye'nin işte neresinde olursa olsun açılan bütün sergiler kalitesi ne olursa olsun çünkü; sanat bir piramittir. Yani bu altyapısı aynı zamanda herkes sanatçı olmayı isterse, herkes sanata bakmak isterse herkesin sanatına küçümsemeden bakarsak bu çok önemli. Çiçek, böcekte olsa ne olursa olsun sanatla uğraşan herkesin yaptığı işe çok büyük saygıyla bakıp ve anlamaya çalışmamız lazım. Ama bunu yapıyorduk ve Türkiye'deki bütün sergileri sunuyorduk arka sayfada ama İstanbul'daki sergilerden seçki yapıyorduk. Yani çünkü; İstanbul'da gerçekten çok daha kolay bir tanıtım olabiliyor. O vakit herkesi değil gerçekten belirli bir düzeye gelmiş sanatçıların eserlerini tanıtalım, dedik ve piramidi oluşturmaya çalıştık. O arada sanatla ilgilenen arkadaşlarıma İpek Duben, şimdi işte Kıymet Giray sonradan Avustralya'ya giden bir genç hanım vardı. Herkes bir şekilde katkıda bulundu. Yazılar yazdı, ama hatırlarsınız o yıllarda yani bu 1980 internet yoktu! Böyle cep telefonu falan yoktu! Dijital bir sistem yoktu! Ne yapıyordum ben? Kaç sayfaysa dergi öyle bir model maket yapıyordum. Her ay çıkan derginin maketini o girecek olan resimlerin şemalarıyla birlikte yapıp, hangi sayfaya kim, kimin yazısı geliyor? Giriş yazılarını imzasız ben yazıyordum. Yazar bulmadığımız vakit imzasız ben yazıyordum ve de abonelik sistemi kurmaya çalıştık ki epey bir abonemiz oldu. Ama ne yaptık? Arabaya dolduruyordum dergileri İstanbul'a gidip şey şey gazete

satan bayileri dolaşarak dergilerimizi o şekilde dağıtıyorduk. Sonra aradan 2 yıl 3 yıl geçti ve 4 yıl çıktı bu dergi ve her ay çıktı. Yaz aylarında 2 ay 3 ay çıkmadı. Ama onun dışında her yıl 10 sayı dergi çıkardık ve bunları kendimiz dağıttık. Ben dağıttığımı hatırlıyorum. İstanbul'daki öğrencilerime haber veriyordum. Onlar geliyordu, karşılıyordu. Yani böyle kahramanca bir iş yaptık. Sonra dedik ki: "Biz bu derginin bir İngilizce yani her sene bir 12 sayının bir İngilizcesini çıkartalım." Ve o vakit Dışişleri Bakanlığında maalesef ismini hatırlayamayacağım sanatla ve kültürle çok ilgili bir kişi vardı. O bütün Sefaretlere, Türk Sefaretlere...

Hasan Bülent Kahraman: Pulat, Pulat Tacar olabilir mi?

Jale Nejdet Erzen: Kim?

Hasan Bülent Kahraman: Pulat Tacar.

Jale Nejdet Erzen: Yok hayır değil. Unuttum şimdi böyle çok hoş bir genç bey ve bütün şeylere sefaretlere dağıttı. Ve gerçekten bana birçok yazılar döndü dünyanın birçok yerinden ve bu ilişkiler aynı zamanda ben SANART'ın kuruluşunu da anlatayım istersen? Evet, işte 4 yıl çıkardık biz şeyi Boyut dergisini fakat sonunda bayiler dediler ki: "Artık dediler biz dergiyi bu şekilde alamayız. Siz ya Milliyet Dağıtımına ya bir başka Hür Hür Dağıtımına veyahut bilmem ne dağıtımına vermeniz lazım. Aksi takdirde bize Hürriyet gazetesini vermiyorlar. Onlar yani böyle bir dağıtıcı şirketle iş yapmanız lazım." Dağıtıcı şirketle konuştuğumuzda da dediler ki: "Biz paranızı ancak 6 ay sonra verebiliriz size ve dergileri de bize 15 gün önceden vermeniz lazım." Yani her şey değişiyordu. Uzun lafın kısası bu 50 yıl içinde Türkiye'de çok şey değişti. Yani önce başında söylediğim gibi sanata düşman olan bu entelektüel Maoist öğrenciler ondan sonra sanatçı oldular veyahut sanat galerisi açtılar. Yani sanat bir yükselen değer hâline geldi. Ama nedir? Bence daha çok ekonomik olarak, daha çok bir insana değer verilmesi için ışık tutan bir şey olarak hâlâ bugün o kişilerin çoğunun sanat üzerine okuduklarını falan pek sanmıyorum birkaç kişi hariç tabii ki. Ondan sonra 1991 yılında ama daha önce ben Dünya Estetik Derneğine üyeydim ve bütün onların uluslararası sempozyumlarına katılıyordum, bildiriler veriyordum, yazılar yazıyordum falan sanat hakkında. Neyse o arada İsviçre Sefaretine Benoit Junod diye bir genç bir diplomat geldi. Onun da babası ilk ismini Doktor Junod çok önemli bir İsviçreli doktor ve Hiroşima'da bomba atıldığında Hiroşima'ya İsviçre'nin ilaç sevketmesine yol açan çok önemli bir adam ve bugün Hiroşima Müzesine giderseniz Hiroşima'da, girişinde Junod'nun Junod'ya yapılan bir anıt var, Junod için yapılan. Junod böyle Benoit Junod son derece kültürle büyümüş, çok zevkli, hoş bir insandı. Buraya gelince dedi ki yani bizleri topladı. Yani sanatla ilgili işte diplomat çevresinde kimleri görüyorsa o yıllardaki sefaretlerde falan sanatla ilgilenen insanları davet ederlerdi. Artık onu da yapmıyorlar. Artık her şey tamamen politik ilişkilere dönüşmüş durumda. Bir şekilde işte beni, Günsel Renda, Ali Artun ve daha birçok kişiyi toplayıp dedi ki: "Valla ben bu diplomatlık işinden çok sıkılıyorum. Onun için her gittiğim ülkede böyle küçük bir kültür grubu oluşturuyorum. Gelin, sizinle de böyle bir şey yapalım." Tabii ben böyle iş olunca hemen atlıyorum. "Aaa! Ne güzel tamam yapalım." 1991'de hemen bir sempozyum yapalım ve Benoit Junod diplomatik ilişkileriyle Fransa'dan, Güney Amerika'dan birçok insanı, mimarı konuşmak için çağırdı. Tabii İsviçre Sefareti dolayısıyla birçok kişi de geldi ve ilk biz toplantımızı Karayolları Umum Müdürlüğü'nün konferans salonunda böyle işte Kimlik, Sınırsallık falan diye bir sempozyum yaptık. Ve o kadar çok dinleyici geldi ki! Biz ondan sonra dedik, bir dernek kuralım bari ve bu derneğin adını da "sanat" ve "art" kelimelerini birleştirerek SANART olarak saptadık ve son derece disiplinli bir şekilde çalışıyorduk. Her 2 yılda bir, çok önemli uluslararası sergiler ve konferans dizileri yaptık ve farkı da şuydu ki sanatı düşünceyle birlikte sunduk. Yani hem sergi yapıyorduk hem konuşmalar dizisi yapıyorduk. Mesela Sanat ve Kimlik, Sınırsallık Sempozyumu için Ankara'daki Müze Güzel

Sanatlar Resim ve Heykel Müzesi tamamen boşaltıldı 2 hafta için. Japonya'dan Japonya'nın seramik sanatı, Güney Amerika'dan tekstil sanatı, Cobra Cobra'nın Alechinsky gibi çok önemli baş sanatçıların çok büyük eserleri geldi müzeye ve şeyden İsviçre'den Art Brut geldi, Wölfflin geldi. Yani anlatamayacağım kadar çok böyle şey yapan fırtınalar yaratan bir sergiler dizisi ve aynı zamanda da şey aynı zamanda da konuşmacılar. Yani yıllar içinde Castoriadis, Sebeok, Hans Hollein, Botta, mimar Botta falan gibi çok çok önemli yani dünya konjonktüründe önde olan kişileri davet ettik ve SANART aynı zamanda tabii devletten de çok yardım aldık. Yani Kültür Bakanlığı her zaman bize yardım etti. Bir süre sonra ODTÜ kültür ortamlarını, derslikleri falan açtı ve 2007 yılında "Dünya Estetik Kongresi" yaptık. Dünya Estetik Kongresine 475 kişi 42 değişik ülkeden 475 kişi geldi ve aynı zamanda Afrika'dan gelenler oldu, Nairobi'den gelenler oldu, Fransız Senegal'den gelenler oldu ve ODTÜ Üniversitesi bütün yazın yaptığımız için doktora öğrencilerinin kaldıkları yerleri, misafirhaneyi, yemek salonlarını falan açtılar. Şimdi 1900... Pardon 2010'da ben artık başkanlıktan çekildim. Çünkü; 20 yıl hiç durmadan gece gündüz çalıştım ve daha da önce dediğim gibi SANART'ın kuruluşunda da ilk yıllarda hatta ilk 10 yıl katiyen dijital sistem falan yoktu. Birisini davet edeceksiniz, oraya telefon ediyorsunuz, konuşuyorsunuz, mektup yani 2007 yılında ben elimle en aşağı 500 tane mektup yazdığımı hatırlıyorum. Ama öğrencilerimizi de çok bu işe katıyorduk ve 2007 yılında yaptığımız Dünya Kongresinde çok büyük sergi yaptık ve çok büyük çok önemli kişileri çağırdık ve birçok kitap bastık Hasan Bülent'in dediği gibi. Evet, şimdi de çok genç bir grup Murat Çelik ve arkadaşları yine Ankara Üniversitesinin değişik fakültelerinden, ODTÜ'den birçok kişi SANART'ı yaşatmaya çalışıyor. Şimdiye kadar 2 büyük sempozyum yaptılar. Bir tanesi uluslararası nitelikteydi. Birçok ülkeden katılım oldu. İngilizce sunuşlar oldu, sergiler oldu, ağırlamalar oldu. Evet, SANART'ın tabii bu 2 yıl Covidden dolayı çok fazla belki bir şey yapılamadı. Ama bundan sonra bu sömestir, bu baharda yine başlıyoruz, yine konferanslara başlıyoruz ve de 2024 yılında yine büyük bir uluslararası İzmir'de büyük bir uluslararası kongre yapacağız, Akdeniz Kongresi yapacağız.

Hasan Bülent Kahraman: Çok teşekkürler. Ben, SANART hikâyesini çok yakından biliyorum. O ilk kuruluş faaliyetlerinde Benoit Junod ile beraber ben de bulundum. Üstüne bir dönem ben Kültür Bakanlığında çalıştım. Oradan da SANART'a imkân sağlanması için çok mücadele ettik. Ben o zaman ne dersem Kültür Bakanlığında o oluyordu. Bunlar hiçbir şey demek değil. Oradaki büyük çabayı Jale Erzen gösterdi. Peki, benim daha başka sorularım var, ama şimdi izleyicilere bırakalım. Onlar sorularını sorsunlar. Ben sonra tekrar döneceğim. Buyurun,

Ezgi Erel: Değerli Hocalarım, Değerli Katılımcılar, sorusu olan varsa alabiliriz. Murat Hocam el kaldırıyor sanıyorum. Buyurun Murat Hocam,

E. Murat Çelik: Evet, geliyor değil mi sesim?

Ezgi Erel: Evet evet hocam. Buyurun,

E. Murat Çelik: Bir iki hatırlatma yapayım size sanat ve boyut mevzusu açılmışken SANART'ın web sayfası ilgilenenler için aktif bir şekilde çalışıyor. Bu 30 yılda yapılan, basılan kitapların hemen hemen hepsini dijitalleştirdik. Web sitesine aktardık. Boyut dergisi içinde şu an dijitalleştirme çalışmalarımız devam ediyor. Bir süre sonra Boyut dergisinin tüm sayıları SANART'ın web sayfasında olacak.

Jale Nejdet Erzen: Aaa! Güzel.

E. Murat Çelik: Evet, onlar da geliyor Hocam. Yani ilgilenenler için www.sanart.org.tr adresinden. Bir şey daha Hasan Bülent Hocam da benim de bir öyküm var dedi SANART'la ilgili, SANART'ın öyküsüyle ilgili de ufak bir belgesel çalışmasına çok yakında başlayacağız. O zaman Hasan Bülent Hocam'dan da bir söz alayım gelip onun da öyküsünü çekmek ve dinlemek için.

Hasan Bülent Kahraman: Benim sözüm zaten 30 sene evvel Jale'ye verildi Jale Hoca'ya. Onun için sözüm verdiğim yerde duruyor.

E. Murat Çelik: Tamam. Harika çok teşekkür ederim.

Hasan Bülent Kahraman: Zaten bir tez yazılıyor bana müracaat ettiler. O tezle ilgili yapılan çalışmada da ben birçok noktasına o işin kendimce değindim. Ama sizin belgeseliniz içinde büyük bir zevkle gelip o çalışmayı yaparım.

E. Murat Çelik: Harika çok teşekkür ederim.

Hasan Bülent Kahraman: Başka soru yoksa ben yine bir soru sorayım. O da şu; şimdi Jale Erzen deminde başta söyledim ressam ve bir düşünür düşünür. Leo Steinberg ben de ders aldım. Leo Steinberg'ün de geldiğini hatırlıyorum. Geldi mi? Bir paper mı verdi? Geldi diye hatırlıyorum ama galiba onun bir paperı o kitaplardan birinde mevcuttur. Michelangelo'yla ilgili...

Jale Nejdet Erzen: Aaa Leo Steinberg tabii geldi. Tabii geldi.

Hasan Bülent Kahraman: Geldi, ağırladık Ankara'da doğru hatırlıyorum. Şimdi senin mimarlığa duyduğun Mimar Sinan hakkında bir doktora tezi yazmaya gidecek kadar duyduğun ilgiyle sanatın arasında bir ilişki kurmak söz konusu olabilir mi? Bu ikisinin birbiriyle uyumunu, uyuşumunu nasıl değerlendiriyorsun? Bunu sorabilir miyiz?

Jale Nejdet Erzen: Tabii tabii ben bunları farklı şeyler olarak görmüyorum. Yani şimdi Süleymaniye'ye pardon veyahut Selimiye'ye gidenler varsa içinizde girdiğiniz anda sizi bir huşu, bir vecd kaplar. Bu sanat değeridir de nedir? Şimdi sorarsınız evet, bunu nasıl yapmış, nasıl yapmış? Bu mekânı, efendim, mekânın aksı mı var, kaç tane şeysi var, kemeri var? Kubbesi kaç metre falan? Ama asıl asıl onu sanat yapan o değil tabii! Oraya girdiğiniz anda neler, size neler hissettiriyor? Bir Süleymaniye'nin, bir Selimiye'nin güzelliğinin bir Rüstem Paşa'ya girdiğiniz vakit orada duyduğunuz huşunun bir Vermeer'in veyahut bir Michelangelo'nun resmine baktığınız vakit duyduğunuz huşudan çok farklı bir şey değil. Teknikleri farklı, var oluş yani fiziksellikleri farklı. Resim bir mimari gibi üç boyutlu yer çekimine karşı gelen bir şey değil, ama baktığınız vakit aynı şekilde bir mekân açılır. Müzik yani Bach'ın müziği olsun veyahut da Selimiye'ye girdiğiniz vakit biz, ben öğrencilerimi çok götürdüm. Oradaki hoca bir bize oranın sesini anlatmak, hissettirmek anlatmak için bir ilahi söyledi. Hepimiz kendimizden geçtik. Bir Mozart'ın bir keman konçertosunu dinlediğiniz vakitte aynı. Tabii bunların teknikleri, bunların var oluşları, fiziksellikleri hepsi birbirinden çok farklı ama hepsi için hepsinin bize verdiği o huşu, o muamma nedir bu? Nasıl olabilir böyle bir şey nedir? diye düşünmeye başlıyorsunuz ve sizi bırakmıyor o. Yani onun için zaten bana Sinan'ı araştırmamı isteyen, söyleyen, tavsiye eden Leo Steinberg. New York'tan ayrılırken dedim ki: "Ben Mimarlık Fakültesinde herhâlde ders vermeye gideceğim." "Aaa!" dedi. "O vakit" ve dedim: "Bir doktora yapacağım muhakkak." "O vakit" dedi. "Ben" dedi "20 yıl önce İstanbul'a gittiğimde Süleymaniye'yi ve Sinan'ın eserlerini gördüm. O vakit sen Sinan üzerinde çalış." dedi. Tabii Leo Steinberg, aynı zamanda mimari üzerine doktorasını yapan biri Borromini. Borromini'nin "Quattro

Fontane” küçücük o Roma’nın bir kesişme noktasındaki küçücük binasının, kilisesinin planını inceleyen tamamen mimariyle ilgili hatta öğrencilerimle bu hafta okuduğumuz yine Leo Steinberg’ün “Cerasi Cappella”ındaki Caravaggio resimlerini incelerken bize o “Cerasi Cappella”nın mimarisini anlatarak ancak Caravaggio’yu anlayabileceğimizi anlatan biriydi Leo Steinberg. Onun yazılarını okuyoruz şimdi benim öğrencilerle yani mimarinin almasıyla, karışıklığı bir şekilde yapısı, strüktürü resimde de resimde de aynı şekilde bir “Las Meninas” a baktığınız vakit oradaki mekânı anlamazsanız eğer, o resimdeki mekânı anlamazsanız, resmi de anlamazsınız. Yani orada orada resim sadece küçük kızın ve etrafındaki hizmetkârların bir temsili değildir! Sizi mekân içinde gezdirerek insanlarla ve o insan ilişkilerine ve o tanımadığınız insanlarla sizin ilişkinizi kuran bir şeydir. Dostoyevski’nin “Karamazov Kardeşler”i gibi ben hâlâ şimdi yeniden okuyorum. Dmitri’ye ne oldu? diye düşünüp duruyorum. Dmitri, biliyorsunuz Dmitri’yi babasının ölümüyle suçluyorlar. Hâlbuki o öldürmedi babasını ve diyorlar: “Seni şeye nedir, Sibiry’a yolluyorlar” diyorlar. O da diyor ki: “ Kaçacağım,” diye kardeşine Alyosa’ya söylüyor. “Kaçarım, kaçarım herhâlde.” Ivan da ona... Şimdi ben hâlâ düşünüyorum kaçtı mı kaçmadı mı? Kaçtıysa nasıl kaçtı? Hâlbuki Dmitri var olan biri değil. Dostoyevski’nin yarattığı biri. Şeyde “Las Meninas”taki kişiler var, vardı ama öleli 500, 300 yıl oluyor, ama hâlâ var. Sanat bunu yapıyor. Yani sanat insanın karşısına yaşamın o şiirsel farkındalığını, o pathosunu, o derinliğini, o heyecanını ve ölümcüllüğünü birlikte karşınıza koyuyor. Onun için mimari, müzik, dans bunları birbirinden ayırmıyorum ben ama hepsini bir sanatçı hem dansçı hem iyi dansçı hem iyi ressam olmasına imkân yok. Çünkü; hepsinin istediği fiziksellik başka bir şey. Ama çok yakın yani bize verdiği bize vermek istediği şey; o yaşamın yoğunluğu ve yaşamın sonsuz yani sonlu olduğu hâlde sonsuzluğu bir Mozart’ta onu hissediyorsunuz. Ölümün yanında yaşamın heyecanını hissediyorsunuz ikisini bir arada. Bütün sanatlar bunu yapıyor. Onun için çok önemli yani sanat böyle iyi vakit geçirilen bir vakit geçirme şeysi değil katıyetle. Evet, beni çok heyecanlandırıyor yani düşündükçe heyecanlandırıyor. Ben işte 50 yıldır ders veriyorum. Daha önce Amerika’da da bir iki yıl ders verdim hâlâ ben ders vereceğim vakit gece aklıma bir şey geliyor. Kitap karıştırıyorum “Ayy! Şunu da anlatayım. Ayy! Bunu da anlatayım.” Yani sanatla kurduğum ilişki benim yaşamımın en beni etkileyen besini diyeyim. Evet.

Hasan Bülent Kahraman: Şimdi; ben bir son soru soracağım.

Jale Nejdet Erzen: Evet.

Hasan Bülent Kahraman: O soru şu; bütün bunların içinde senin resmin nereye oturuyor? Resimde yapmak istediğin neydi? Ve 50-60 yıldır resim yapıyorsun bu birikim ne ifade ediyor?

Jale Nejdet Erzen: Valla resim yapmakta resme bakmak gibi, başkasının resmine bakmak gibi benim için bir şey keşfetmek. Şimdi en son benim resmim değişik etaplardan geçti tabii. Biz okuldayken her gün en aşağı yarım gün şeyden, figürden çizim yapardık ve de çok iyi 2 tane hocam vardı. Zaten beni hocalar insanı hoca, baba, okuduğunuz yazarlar sizi oluşturuyor biraz. Bir tanesi Lorser Feitelson çok şey çok iyi bir Amerika’nın ilk soyut ressamlarından ve o vakit figüratif resimler yapıyordum. Çok heyecanlı, çok hareketli, çok renkli resimler yapıyordum. Sonra bir ara siyah beyaz falan sonra bir ara baktım ki bu figür resimleri beni çok meşgul ediyor kafamı çok heyecanlandırıyor uyuyamıyorum falan o çizgiyi mi vurayım, bu fırçayı mı vurayım? Dedim ki biraz doğaya döneyim, birazcık daha yalın, birazcık daha sakın resimler yapayım ve doğayla ilgilendim. Şimdi; en son bulutları yapıyorum. Niye? Çünkü; gökyüzüne bakıyorum o kadar heyecanlanıyorum ki o bulutların sürekli değişimi, aldıkları şekiller, gidiş gelişleri, renkleri bilmem ne! Belki kimse beğenmeyecek hiç önemli değil. Resim yapmakta benim için bir şey keşfetmek. Sevdiğim beni esinlendiren, beni heyecanlandıran bir şeyi anlamak için ve o anladığım şeyi yazı yazmak gibi nasıl bir şey düşündükçe

“Aaay şunu yazayım” diyorsunuz, “şunu yazarak çözeyim” diyorsunuz. Resmi de resmi yaparak bu görseelliği çözeyim. Bu görseellik nedir? Yani bu görmenin içinde ne tür birtakım dinamikler var? Resmi onun için yapıyorum. Bazen daha çok resim yapıyorum, daha çok yazı yazıyorum. Çok fark etmiyor benim için bunlar yani birçok birçok şeyi bir arada götürmeye çalışıyorum. Bahçeye çıkıyorum. Güllerime baktığım vakitte o da benim için yani sonunda soruyorum sanat nedir? Böyle bir yazı yazıyorum bugün sorduğun soruyu da o şekilde bitireyim. Bir yazı yazıyorum “Sanat nedir?” İşte birçok filozoflar ne demiş falan filan. Ya sonra dedim ki etrafımdaki insanlara sorayım bakayım. Bana gelen bir kadın var, temizliğe gelen Turna adı. “Turna,” dedim, “Sence sanat nedir Allah aşkına?” “Eee valla sanat,” dedi “toprakla uğraşmaktır. Sevdiği bir şey yapmaktır. Ben,” dedi: “bir şey ektiğim vakit o kadar hoşuma gidiyor ki, mutlu olmaktır. Sevmektir.” dedi: “Sanat sevmektir!” dedi. Ne kadar güzel değil mi? Evet.

Hasan Bülent Kahraman: Çok güzel Âşık Veysel, Sabahattin Eyüboğlu’na demiş ki: “Seversin. Alamazsın aşk olur.” Sanat belki de böyle bir şey. Şimdi; son soru dedim amma son bir soru soracağım. Çok vaktini aldık, ama bu soruyu sormadan olmaz. O da şu şimdi; klasik sanat, klasik felsefe, klasik estetik teoriler bir de bunların ortasında senin yetiştiğin yıllarda Amerika’daki sanat post-painterly abstractionlar, şunlar bunlar. Bu modern sanatla birlikte başlayan ve devam eden Amerikan sanatı, peki, bu klasik sanatla bu modern ve güncel sanatı herhangi bir şekilde eklemlenmek zorunluluğu var mı? Bunları nasıl yorumluyorsun?

Jale Nejdet Erzen: Zorunluluğu yok, ama sürekliliği var. Yani Amerikan sanatı, Abstractionı sonra Jasper Johns ortaya çıkıyor, Robert Rauschenberg ortaya çıkıyor. Herkes bakıyor. Kadın geliyor, Rauschenberg’e diyor ki: “Bu, sen şeyini asmışsın, yorganını asmışsın. Üstünde de bir sürü renk var. Nedir bu sanat mı?” O da dönüyor kadına diyor ki: “Siz de işte şapkanızda şu kırmızı bilmem ne var, yakanızda şu var, elbisenizin rengi bu bilmem ne. Peki,” diyor: “İle de böyle bir modele göre sanat yapmak lazım?” Hayır! Çünkü; sanat kültüre göre, o ana göre, o insanın habitusları o insanların, o cemiyetin habitusuna yani yetişmesine, değerlerine göre gelişen, değişen bir şeydir ve birbirinden ürer. Yani bugün ortaya çıkan sanat paraşütle aşağıya düşmedi. Bir öncekinden, daha bir öncekinden hatta ta mağaralarda yapılan sanattan üredi. Bu sürekliliği, bu devamlılığı, bu şeyi tarihselliği ve genetik bağımlılığı görmek lazım. Bunu gördüğümüz vakit, o vakit modern sanatı, güncel sanatı daha iyi anlarız sanıyorum.

Hasan Bülent Kahraman: Benim açımdan belki başka sorularım var, ama burada bırakacağım. Başka soru varsa alabiliriz. Yoksa Jale’ye çok teşekkür edeceğiz. Soru var mı efendim, bakalım?

Ezgi Erel: Var Hocam. İki tane hocamız var. Bedriye Hocam buyurun,

Bedriye Hoca: Evet merhaba, Ben SANART’ın kuruluşundaki tartışmaları hatırlıyorum da ben Jale Hoca’nın bir dersine özel öğrenci olarak katılarak dahil oldum SANART sürecine de ve oradaki işlerden başlayarak böyle bir bağım oluştu. Hocam, ilk yıllarda Ankara’daki şehir hayatına sanatı katmak, sanatı canlandırmak gibi hedeflerimiz vardı, üzerinde de çok durmuştuk hatırlıyorum. Bu konuda Ankara’ya çok katkı sunulmuştu. Meydanlara çeşitli heykellerin yerleştirilmesi sonradan işte sonraki dönemin gazabına uğradı, ama çok önemli etkinlikler vardı. Biraz kentinde bu söz ettiğiniz sanatın bir piramit oluşu ve tabanda aslında kent halkının olması. Oradaki şehrin aslında bir eğitim alanı sanatla ilgili de bir eğitim alanı olma şansı var. Yani Ankara’nın bu deneyimiyle bu konudaki deneyiminiz ve biraz da işte kentte sanat ne olabilir gibi biraz o deneyimleri anlatabilir misiniz kısaca?

Jale Nejdet Erzen: Onu anlatmama, sana anlatmama lüzum yok. Çünkü; sen onun piyade bayraktarıydın. Yani Selanik Caddesi'nde falan sen birçok etkinlikler yaptın, eylemler yaptın, yerlerde resimler yaptın, halkla konuştun falan. Fakat bugün bunu Türkiye'de yapmak ne kolay bilmiyorum. 10 kişi bir araya gelip sokakta yürürseniz hemen etrafınızı polisler olabilir, ama bunları yaptık. Çok heykeller Ankara'da bugün hâlâ var olan bazı heykeller SANART'ın şeysiyle çabalarıyla yerleştirilmişti. Umarım bundan sonra da birtakım performanslar yapılabilir. Tabii sen aynı zamanda bu atıklardan şimdi unuttum onu... Ne dedin?

Bedriye Hoca: Hurda sanat 97'de yapmıştık.

Jale Nejdet Erzen: Hurda sanat, evet, öğrencileri toplayıp, hurdacılara gidip, oradan şeyler alıp, bazılarını satın alıp falan heykeller şunlar bunlar yapıldı. Yani sanat o kadar sonsuz bir faaliyet sunan, imkânlar sunan bir şey ki! Düşündükçe, yaratıcı oldukça yapılmayacak şey yok! Yani Ankara'da da mesela sokakta şiir diye bir küçük kitap çıktı hatta. Bilkentte de bu konuda çalışan insanlar var. Bunları tekrar faaliyete geçirmek gerekiyor. Nasıl yapılır? Gençleri nasıl toplarız? Nasıl heyecan veririz? Mühim olan o yani insanları heyecanlandırıp katmak önemli. Bunu yapabiliyor muyuz bu önemli. Bugünün politik ortamında ne kadar mümkün o da başka ama üniversitelerde yapılabilir, kampüslerde yapılabilir. Birçok şey yapılabilir Bedriye. Senden de bekleriz doğrusu.

Bedriye Hoca: Teşekkürler çok güzeldi. Teşekkürler

Ezgi Erel: Teşekkürler Bedriye Hocam. Onur Hoca'mın sorusu var. Buyurun Onur Hocam, Onur Hocam sesiniz kapalı sanırım.

Rüştü Onur Eroğlu: Merhaba. İyi akşamlar. Ben bu organizasyon için hocalarım çok teşekkür ediyorum. Jale Hocam, yıllar önceydi yani 84 Boyut dergisi deyince 85 yılı Ankara Amerikan Kültür Derneğindeki sizle başladı benim hikâyem tasarımlar sergisi. O Boyut dergisini rahmetle anıyorum şimdi ustam Bozkurt Güvenç Hocam ışığımız olmuştu. Ankara'nın en güzel zamanıydı yani sayenizde,

Jale Nejdet Erzen: Estağfurullah.

Rüştü Onur Eroğlu: Hatırlayın Hocam yani o hakikaten inanılmaz rahmetli Şahin Kaygun'un da Ankara'da Galeri Nevde, Siyah Beyaz Galeride sergileri olurken modern ve aslında postmoderne geçişin Türkiye'deki en önemli izlerini ve kanıtlarıyla siz ortaya koydunuz. Boyut dergisi hatırlıyorum yani o sergi için tabii onunla beraber o döneme ait fotoğraf tabii çok özel bir şey, fotoğraf hatırlarsınız çok tartışmalı bir şeydir. Hani sanat mı değil mi tartışmaları yapıldığı sırada siz, fotoğrafı başka şekilde işaret ettiniz. Yani o şimdiki heyecanınızı görüyorum. Sizi çok iyi tanıyorum. İyi ki varsınız. Yani öyle bir şey başladı ki orada çok belliydi ama yani 'fotoğraf yapmak' sözcükleri çok cesurca sizler tarafından ve hakikaten o dergiler inanılmaz bir dinamiği vardı. Hâlâ hasretle ve özlemle ve iyi referanslardır. Sağ olsun Halil Akdeniz Hocam'da bütün serisi var. Onları da böyle zaman zaman Boyut dergisinin... Ben bu bahaneyle sizinle yıllar sonra bu platformda karşılaşmaktan çok gurur duydum.

Jale Nejdet Erzen: Teşekkürler.

Rüştü Onur Eroğlu: Hoca'ma da çok teşekkür ediyorum. İyi ki varsınız Hocam.

Jale Nejdet Erzen: Sağ olun siz de. Çok sağ olun, çok teşekkür ederim.

Rüştü Onur Eroğlu: Sağ olun. Gelecekte bir şekilde üretmek, iş üretmek isterim Hocam.

Jale Nejdet Erzen: İnşallah isteriz tabii çok mersi. Sağ olun.

Rüştü Onur Eroğlu: Sağ olun.

Ezgi Erel: Teşekkürler Onur Hocam. Eren Hocam el kaldırıyor. Eren Hocam buyurun,

Ö. Eren Koyunoğlu: Merhabalar. Jale Hanım'ı tabii çok iyi tanıyoruz sanat tarihi dünyasından. Ben bir soru değil, ama ufak bir tespit söylemek istiyorum. Ben, Türk heykeliyle ilgili biraz çalıştım ve Türk heykelinde bizim bazı künyelere ulaşmamız, özellikle de tarihlere ulaşmamız neredeyse imkânsız kaybolmuş gitmişler. Ben Boyut dergisi sayesinde bir çoğunun künyesine ulaştım. Hatta 1953 tarihli bir Zühtü Müridoğlu'nun bir torsu vardı. Şimdi maalesef içler acısı durumda kurtlar yemiş. Ahşap çalışır bilirsiniz. Onun ilk orijinal fotoğrafını Boyut dergisinin 1982 Ekim sayısında gördüm ve bize benim için çok büyük bir hazineydi bu. Halil Akdeniz Hoca sağ olsun onun sayesinde ulaştım bu dergilere. İyi ki yapmışsınız Hocam. Bizim için hazine onlar. Şimdi dijitalleştirileceğini de duyduğumda çok mutlu oldum. Çok teşekkürler sizi tanımış olmakta çok güzel bir şey oldu. İyi ki geldiniz.

Jale Nejdet Erzen: Çok teşekkür ederim. Sağ olun çok mersi.

Ezgi Erel: Teşekkür ederiz Eren Hocam. Değerli Hocalarım, başka sorusu olan? Hasan Hocam, bir şey diyecek galiba buyurun Hocam,

Hasan Bülent Kahraman: Ben artık çok özür dilerim. Kapatıyoruz. Jale Erzen'e tekrar binlerce teşekkür bu geç vakte kadar bizlerle beraber kaldığı için kendisini başka lokasyonlarda da ağırlayacağız üniversitemizde. Bu yolla veya başka yöntemlerle bütün yaptıkları için kendisine teşekkür ediyoruz. ODTÜ o ödülü verdi mi vermedi mi bilmiyorum, ama bizim gönlümüzün ödülü Jale Erzen'dedir. Çok teşekkürler görüşmek üzere.

Jale Nejdet Erzen: Çok teşekkür Hasan Bülent. Sağ olun çok mersi. Çok mutlu ettiniz beni.

Ezgi Erel: Çok teşekkür ederiz Jale Hocam değerli paylaşımlarınız için katılımcılarımıza da çok teşekkür ediyoruz. Herkese iyi akşamlar, sağlıklı günler diliyoruz. Hoşça kalın.

Jale Nejdet Erzen: Çok sağ olun. Mersi.

Rüştü Onur Eroğlu: İyi akşamlar.

*** Video burada sona eriyor. ***